7. संकल्प सद्धिदायक धातुप्रयोग

Question 2:

उदाहरणम् अनुसृत्य रिक्तस्थानानि पूरयत-

(क)	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
यथा	वसति स्म	वसत: स्म	वसन्ति स्म
	पूजयति स्म	--------------------	--------------------
	--------------------	रक्षत: स्म	--------------------
	चरति स्म	--------------------	--------------------
	--------------------	--------------------	कुर्वन्ति स्म

(ख)	**पुरुष:**	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
यथा	प्रथमपुरुष:	अकथयत्	अकथयताम्	अकथयन्
	प्रथमपुरुष:	--------------------	अपूजयताम्	अपूजयन्
	प्रथमपुरुष:	अरक्षत्	--------------------	--------------------

(ग)	**पुरुष:**	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
	मध्यमपुरुष:	अवस:	अवसतम्	अवसत
	मध्यमपुरुष:	--------------------	अपूजयतम्	--------------------
	मध्यमपुरुष:	--------------------	--------------------	अचरत

(घ)	**पुरुष:**	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
यथा	उत्तमपुरुष:	अपठम्	अपठाव	अपठाम

उत्तमपुरुष:	अलिखम्	------------------	------------------
उत्तमपुरुष:	------------------	अरचयाव	------------------

Answer:

(क)	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा	वसति स्म	वसत: स्म	वसन्ति स्म
	पूजयति स्म	पूजयत: स्म	पूजयन्ति स्म
	रक्षित स्म	रक्षत: स्म	रक्षन्ति स्म
	चरति स्म	चरत: स्म	चरन्ति स्म
	करोति स्म	कुरुत:स्म	कुर्वन्ति स्म

(ख)	पुरुष:	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा	प्रथमपुरुष:	अकथयत्	अकथयताम्	अकथयन्
	प्रथमपुरुष:	अपूजयत	अपूजयताम्	अपूजयन्
	प्रथमपुरुष:	अरक्षत्	अरक्षताम्	अरक्षन्

(ग)	पुरुष:	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	मध्यमपुरुष:	अवस:	अवसतम्	अवसत
	मध्यमपुरुष:	अपूजय:	अपूजयतम्	अपूजयत
	मध्यमपुरुष:	अचर:	अचरतम्	अचरत

(घ)	पुरुष:	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा	उत्तमपुरुष:	अपठम्	अपठाव	अपठाम
	उत्तमपुरुष:	अलिखम्	अलिखाव	अलिखाम
	उत्तमपुरुष:	अचरयम	अरचयाव	अचरयाम

Question 3:

प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखत-

(क) निर्भयं जनं क: स्वयमेव रक्षति?

(ख) पार्वती तपस्यार्थं कुत्र अगच्छत्?

(ग) क: अशिवं चरति?

(घ) शिवनिन्दां श्रुत्वा का क्रुद्धा जाता?

(ङ) वटुरूपेण तपोवनं क: प्राविशत्?

Answer:

(क) ईश्वर:।

(ख) कानने।

(ग) शिव:।

(घ) पार्वती।

(ङ) शिव:।

Question 4:

क:/का कं/कां प्रति कथयति	क:/का	कम्/काम्
यथा वत्से! क्व कठिनं तप:?	माता	पार्वतीम्
(क) अम्ब! पतिरूपेण शिवं प्राप्तुं तपस्यां करिष्यामि।	-------------------	-------------------
(ख) अत्रैव व्रतादिकं कुरु।	-------------------	-------------------
(ग) अयि पार्वति! सत्यमेव त्वं शिवं पतिमिच्छसि?	-------------------	-------------------
(घ) अपसर, अरे वाचाल!	-------------------	-------------------
(ङ) पार्वति! प्रीतोऽस्मि तव तपस्यया।	-------------------	-------------------

Answer:

क:/का कं/कां प्रति कथयति	क:/का	कम्/काम्
यथा वत्से! क्व कठिनं तप:?	माता	पार्वतीम्
(क) अम्ब! पतिरूपेण शिवं प्राप्तुं तपस्यां करिष्यामि।	पार्वती	मातरम्
(ख) अत्रैव व्रतादिकं कुरु।	माता	पार्वतीम्
(ग) अयि पार्वति! सत्यमेव त्वं शिवं पतिमिच्छसि?	वटु:	पार्वतीम्
(घ) अपसर, अरे वाचाल!	पार्वती	वटुम्
(ङ) पार्वति! प्रीतोऽस्मि तव तपस्यया।	शिव:	पार्वतीम्

Question 5:

प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-

(क) वटुं दृष्ट्वा पार्वती सादरं किम् अवदत्?

(ख) वटु: पार्वतीं किम् अपृच्छत्?

(ग) नारदवचनप्रभावात् पार्वती किं कर्तुम् ऐच्छत्?

Answer:

(क) वटुं दृष्ट्वा पार्वती सादरं अवदत् - "वटो! स्वागतं ते। उपविशतु भवान्।"

(ख) वटु: पार्वतीं अपृच्छत् यत - "हे तपस्विनि! किमर्थं कठिनं तप: समाचरसि? स्वप्रश्नस्य उत्तरं श्रुत्वा वटु: अपृच्छत - "अयि पार्वति! किं सत्यमेव त्वं शिवं पतिमिच्छसि यो हि अशिवं चरति, श्मशाने वसति? यस्य त्रीणि नेत्राणि, यस्य वसनं गज चर्म, यस्य अङ्गराग: चिताभस्म, यस्य परिजनाश्च भूतगणा:, किं तमेव शिवं पतिम् इच्छसि?

(ग) नारदवचनप्रभावात् पार्वती शिवं पतिरुपेण इच्छन्ती तपस्या कर्तुम् इच्छति स्म।

Question 6:

मञ्जूषात: पदानि चित्वा समानार्थकानि पदानि लिखत-

माता दृष्ट्वा कानने जन्तव: नेत्राणि

वने --------------------

पशव: --------------------

जननी --------------------

नयनानि --------------------

विलोक्य --------------------

Answer:

वने <u>कानने</u>।

पशव: जन्तव:।

जननी <u>माता</u>।

नयनानि <u>नेत्राणि</u>।

विलोक्य <u>दृष्ट्वा</u>।

Question 7:

उदाहरणानुसारं पदरचनां कुरुत-

यथा वसति स्म = अवसत्

(क) पश्यति स्म = --------------------

(ख) लिखति स्म = --------------------

(ग) चिन्तयति स्म = --------------------

(घ) वदति स्म = --------------------

(ङ) गच्छति स्म = --------------------

यथा अलिखत् = लिखति स्म।

(क) -------------------- = कथयति स्म।

(ख) -------------------- = नयति स्म।

(ग) -------------------- = पठति स्म।

(घ) -------------------- = धावति स्म।

(ङ) -------------------- = हसति स्म।

Answer:

यथा वसति स्म = अवसत्।

(क) पश्यति स्म = अपश्यत्।

(ख) लिखति स्म = अलिखत्।

(ग) चिन्तयति स्म = अचिन्तयत्।

(घ) वदति स्म = अवदत्।

(ङ) गच्छति स्म = अगच्छत्।

यथा अलिखत् = लिखति स्म।

(क) अकथयत् = कथयति स्म।

(ख) अनयत् = नयति स्म।

(ग) अपठत् = पठति स्म।

(घ) अधावत् = धावति स्म।

(ङ) अहसत् = हसति स्म।